

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

УДК 334.021:622.33

О. І. АМОША,
*професор, доктор економічних наук,
академік НАН України,
директор,*
Д. Ю. ЧЕРЕВАТСЬКИЙ,
*кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник,
завідділом проблем перспективного розвитку паливно-енергетичного комплексу,*
І. П. ПЕТРОВА,
*кандидат економічних наук,
науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва*

*Інститут економіки промисловості НАН України
(Київ)*

**ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО
ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ВУГЛЕВИДОБУВАННЯ**

Запропоновано із застосуванням гексаграм, що містять ознаки "власність – фінансування – управління", для двох суб'єктів – по одному з державного і приватного секторів – метод класифікації варіантів державно-приватного партнерства у сфері шахтного видобування вугілля. Доведено, що корпоративна розробка шахтного поля, яка є перспективною формою спільного видобування вугілля приватною фірмою і державним підприємством (шахтою), не є варіантом державно-приватного партнерства, але може бути реалізована як така через модель індустріального парку, створеного за концесійною угодою між Міненерговугілля України та приватною компанією, яка управляє індустріальним парком.

Ключові слова: приватна фірма, державна шахта, державно-приватне партнерство, спільна діяльність, корпоративна розробка шахтного поля, форма, індустріальний парк.

O. I. AMOSHA,
*Professor, Doctor of Econ. Sci.,
Academician of the NAS of Ukraine,
Director,*
D. Yu. CHEREVATSKYI,
*Cand. of Techn. Sci.,
Senior Researcher,
Head of Department for Problems of Perspective Development of Fuel and Energy Complex,*
I. P. PETROVA,
*Cand. of Econ. Sci.,
Researcher of the Department of Regulatory Policy and Entrepreneurship Development Problems*

*Institute of Industrial Economics of the NAS of Ukraine
(Kyiv)*

**CONCERNING THE CLASSIFICATION OF PUBLIC-PRIVATE
PARTNERSHIP IN THE SPHERE OF COAL MINING**

A method (with the use of hexagrams containing the features of "ownership – financing – management" for two entities – one from public sector and the other from private one) of

© Амоша Олександр Іванович (Amosha Oleksandr Ivanovych), 2017; e-mail: amosha@nas.gov.ua;

© Череватський Данило Юрійович (Cherevatskyi Danylo Yuriiovych), 2017; e-mail: cherevatskyi@nas.gov.ua;

© Петрова Ірина Павлівна (Petrova Iryna Pavlivna), 2017; e-mail: petrova_i@nas.gov.ua.

classification of variants of their interaction in sphere of coal mining is proposed and models of public-private partnership are singled out. It is proved that corporate development of the mine field, which is a promising form of joint coal mining by a private company and a state-owned enterprise (mine), is not a variant of public-private partnership; however it can be realized as such through the model of industrial park created under concession agreement between the Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine and private company managing the industrial park.

Keywords: private company, state mine, public-private partnership, joint activity, corporate development of the mine field, form, industrial park.

Уряд України розглядає можливість вирішення інвестиційної проблеми вітчизняної промисловості, зокрема, через “активне застосування різних форм державно-приватного партнерства, у тому числі концесії, для розвитку інфраструктури і надання послуг публічного характеру у сфері транспорту, охорони здоров’я, енергетики, тепло- і водопостачання” *. Насамперед це актуально для вітчизняної вугільної промисловості, яка є головним постачальником палива на теплові електростанції.

Державно-приватне партнерство (ДПП), яке розпочалося у Британії в 1992 р. як Private Finance Initiative, тоді сприймалося “третім шляхом” з надання урядом деяких послуг населенню на основі залучення приватного капіталу для фінансування публічних проєктів, які традиційно реалізовувалися за державні або муніципальні кошти [1]. Проте чим далі, тим більше законодавчі та методичні паростки віддалялися від основи. Партнерства втратили первинний дух транскордонного контактування держави та бізнесу, “спільної роботи для досягнення загальної мети” [2, с. 46]. Дух підмінила “буква”, і “буква” була “концесія”.

Відомий російський учений В. Варнавський зауважив, що, хоча зарубіжне поняття ДПП як самостійний інститут поступово формується і в Росії, але межі відносин між державою та бізнесом є розмитими, а їх суть до кінця не ясною [2]. Так, у сфері видобування корисних копалин існує певний паралелізм між категоріями “концесія” та “державно-приватне партнерство”.

В українському законі 1999 р. про концесії **, наприклад, зовсім не йшлося про державно-приватне партнерство (до такого законодавчого акту черга дійшла майже через десятиріччя ***), як, утім, і про видобувні галузі. Але й після прийняття українського закону про ДПП регулювання присутності енергетичних корпорацій на державних шахтах здійснювалося не за законом про партнерства, а за законом про особливості форм оренди чи концесії у паливно-енергетичному комплексі ****.

Непоширеність ДПП, як свідчать статистичні дані, є рисою, притаманною вуглевидобуванню не тільки на пострадянському просторі, а й у найбільших вугільних басейнах світу. Ніде, крім Індії ***** , де за договорами концесії передбаче-

* Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 р. № 275-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-p>.

** Про концесії : Закон України від 16.07.1999 р. № 997-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T990997.html.

*** Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.

**** Про особливості оренди чи концесії об’єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності : Закон України від 08.07. 2011 р. № 3687-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T113687.html.

***** PPP model coal mining may help raise 60 million tonnes by 2016-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.thehindu.com/business/Economy/ppp-model-coal-mining-may-help-raise-60-million-tonnes-by-201617/article4462494.ece>.

но будівництво шахт, партнерства не мають традиційної спрямованості: у Південній Африці все звелось до вдосконалення інтермодальних систем у сфері вугільної транспортної логістики [3], у Республіці Казахстан — до пілотних проєктів з отримання з вугілля рідкого палива та видобування метану з родовищ, які є супутніми до вугільних *. В Україні за 4 роки кількість проєктів державно-приватного партнерства у сфері пошуку, розвідки родовищ корисних копалин та їх видобування зменшилася з 8 у 2013 р. до 1 проєкту у 2017 р. **.

Проте є підстави вважати, що загальну картину застосування державно-приватних партнерств у сфері вуглевидобування перекручує відсутність єдиної класифікації. Специфіка економічної діяльності, розподіл правочинностей власності між учасниками, обрані схеми фінансування та моделі управління зумовлюють різноманітність класифікаційних форм взаємодії держави і бізнесу. Міжнародний перелік ДПП не є остаточним і потребує постійного вдосконалення.

Отже, **мета статті** — вдосконалити класифікацію державно-приватних (публічно-приватних) партнерств у видобувних галузях промисловості.

На підтвердження актуальності теми дослідження можна згадати дискусію з приводу так званої корпоративної розробки шахтного поля (КРШП): нещодавні спроби ідентифікувати цю форму як ДПП призвели до протилежних результатів. Так, Д. Череватський та І. Фокіна [4] дають на це негативну відповідь, а Ю. Залознова у співавторстві з І. Петровою — позитивну [5].

Історія корпоративної розробки шахтного поля почалася з того, що дочірня компанія українського концерну "Енерго" одержала за урядовою ліцензією відвід у межах шахтного поля існуючої державної шахти "Красноармійська-Західна № 1" і на своїй ділянці із застосуванням придбаного за власні кошти устаткування розпочала очисні роботи за підтримки державного підприємства, яке надавало їй широкий спектр платних послуг — від енергозабезпечення, підземного транспорту, підйому, провітрювання, водовідливу тощо до санітарно-гігієнічного обслуговування персоналу. Прихід на шахту приватної фірми врятував від економічного краху державне підприємство, яке не мало інвестиційних ресурсів навіть на обладнання лав [6]. Обрання КРШП як найважливішої форми співпраці державних і приватних підприємств у сфері вуглевидобування не є випадковим — за результатами досліджень [7], подальше існування державних шахт в Україні не можливе без застосування цієї схеми.

Класифікація державно-приватних партнерств є темою досить дослідженою: практика налічує понад 30 різних форм партнерств, що розташовані, як у М. Дерябіної, між двома полюсами — звичайним контрактом із збереженням за кожним партнером усіх прав власності та приватизацією з повним переданням державної власності приватному партнерові [8]. Найпоширенішою є класифікація проєктів ДПП, розроблена Світовим банком: 1) контракти на управління та орендні договори (management and lease contracts); 2) концесії (concession); 3) проєкти нового будівництва "під ключ" (greenfield projects); 4) часткова приватизація активів (divestiture) [2, с. 46].

За законами України, категорія "оренда — концесія" "накриває" більшу частину з названих чотирьох груп проєктів. У свою чергу, будівництво "під ключ" дуже

---

* Возможности отраслей Министерства энергетики Республики Казахстан [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://energo.gov.kz/index.php?id=5174>.

** Довідка щодо результатів здійснення ДПП (2016 рік) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ed00a2ba-480a-4979-84eb-d610a0827a8c&title=ZagalniiOgliad>.

нагадує концесію на будівництво об'єкту (шахти). За "класичними" нормами, концесія є договором про використання надр або інфраструктури за плату. Контракти першої групи є механізмом вилучення державою природної ренти, а другої – слугують для залучення приватного капіталу та управлінського досвіду створення економічної інфраструктури держави та управління нею.

Механізм функціонування концесій у сфері надрокористування досить простий: концедент надає концесіонеру право експлуатації певної ділянки надр в обмін на концесійну плату. У вугільній промисловості України на законній підставі*, згідно з існуючими уявленнями про залучення приватних капіталів, використовуються схеми типу ROT (rehabilitate – operate – transfer: віднови – експлуатуй – поверни) з переданням у приватні руки об'єкта державної власності на умовах його модернізації, експлуатації протягом обумовленого періоду з переданням об'єкта державі або без такого, як у форматі ROO, (rehabilitate – own – operate: віднови – володій – експлуатуй). За схемою ROT було укладено договори про передання у концесію державних вуглевидобувних підприємств "Свердловантрацит" і "Ровенькиантрацит". Ще більш відомими у видобувних галузях є формули BOO (build – own – operate: побудуй – володій – експлуатуй) і BOT (build – operate – transfer: побудуй – експлуатуй – поверни). Якщо ROT-контракти є актуальними для галузей, що перебувають на завершених свого розвитку, то схеми BOT більше властиві освоєнню родовищ, піонерним концесіям у сфері видобування копалин і є найпоширенішими різновидами концесій у сфері інфраструктури. Суть форматів BOO і BOT полягає в тому, що інфраструктурний об'єкт створюється за рахунок концесіонера, після чого останній здобуває право його експлуатації протягом строку, достатнього для того, щоб окупити здійснені інвестиції. Після закінчення договору концесіонер зобов'язаний безоплатно передати об'єкт у власність концедента. Схеми BOT широко використовуються при будівництві автострад, мостів, тунелів, трубопроводів, аеропортів, електростанцій, портів, стадіонів, гідротехнічних споруд та інших великих об'єктів інфраструктури, створення яких потребує значних коштів.

Угоди про розподіл продукції (УРП) (за новою редакцією українського закону про ДПП такими не визнаються) і сервісні контракти у світовій практиці вважаються певною "модернізацією" концесій. Але сервісний контракт є настільки далеким від традиційної концесії, що його нерідко виділяють в окрему групу: фірма-підрядник веде розвідку, облаштування родовища і видобування копалин для власника, яким зазвичай є спеціалізована компанія відповідної країни. При цьому підрядник отримує винагороду за виконану роботу незалежно від того, чи буде на цьому родовищі відкрито шукане вкопне в комерційних обсягах чи ні. Ризик-сервісний контракт змушує підрядника ризикувати власними грошима, зводячи витрати приймаючої країни практично до нуля. Зате й доходи підрядника є набагато вищими: всі ризик-сервісні контракти включають до себе плату за ризик.

Яскравим прикладом сервісних компаній є гігантські бурові транснаціональні корпорації "Schlumberger", з оборотом від діяльності у 80 країнах понад 20 млрд. дол. на рік, і "Halliburton", яка після придбання в 1998 р. провідної сервісної компанії "Dresser Industries" стала світовим лідером з пошуку родовищ природного газу і шахтного метану.

Поряд з концесіями поширеними формами ДПП є угоди про спільну діяльність JOA (joint operating agreements). Їх класифікація вважається складною

* Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.

через механізми, за якими підрядник і держава (державна компанія) створюють спільне підприємство для розробки певного родовища. Отже, є сенс звернути увагу на такі тенденції: категорію JOA пропонують також сприймати як концесію, як форму участі концедента в діяльності концесіонера. Інакше кажучи, "ДПП як концесія" – це справжній лейтмотив науки про партнерства.

До групи інфраструктурних концесій включають контракти на управління (management contracts), контракти на надання послуг (service contracts), дозволи займатися певною діяльністю (наприклад, у країнах Латинської Америки для користування надаються авіалінії та маршрути міжміських автобусів).

Для узагальнення різноманітних форм державно-приватного партнерства запропоновано використати підхід на основі триграм, апробований у праці Д. Черватського [9]. Триграми з "Класичної китайської книги змін" є фігурами з трьох ліній, кожна з яких може бути суцільною або переривчастою [10, с. 5]. Інакше кажучи, триграма символізує три змінні із значеннями у двоїстому коді – "так" або "ні". Три змінні при двох рівнях варіювання фактора зумовлюють наявність восьми комбінацій ознак (рис. 1).

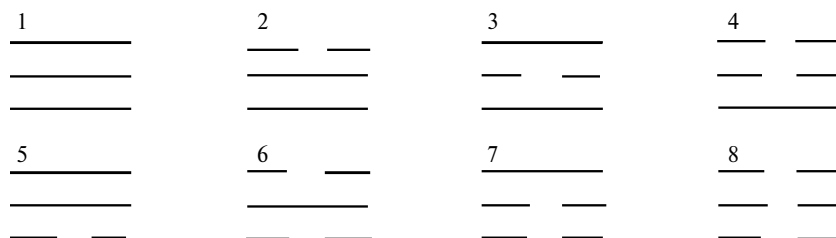

Рис. 1. Триграми

Джерело: "Китайська класична книга змін".

Примітка: суцільні лінії означають "так", а переривчасті – "ні".

З урахуванням особливостей державно-приватного партнерства як сукупності відносин права власності, фінансово-економічних і організаційно-управлінських відносин, які складаються між державою і приватним партнером [11, с. 99], саме ці ознаки раціонально "закріпити" за елементами триграм, тобто згори донизу:

- власність;
- фінансування;
- управління.

Власність.

Традиційно власність розглядається як пучок правочинностей ("перелік Оноре") з 11 прав (володіння, користування, управління тощо). В українському законодавстві зміст права власності визначається тріадою прав: володіння, користування та розпорядження; у господарській діяльності виокремлюють, крім права власності, право господарського відання та право оперативного управління майном.

Державно-приватне партнерство здійснюється відносно об'єкта державної власності – процес розщеплення права власності полягає у переданні правочинності приватному партнерові на основі добровільного двостороннього обміну. З переданням частини правочинності приватному партнерові держава залишається власником свого об'єкта. Вона є повноправним власником майна. Передання частини владних функцій держави приватному партнерові здійснюється на певний строк з делегуванням йому відповідних повноважень. За користування державною власністю бізнес вносить плату на умовах, які зазначені в угоді. Обстави-

ни, що ставлять під загрозу державний інтерес, можуть бути законною підставою для вжиття не передбачених угодою заходів. З метою захисту державного інтересу в ній можуть бути прописані певні односторонні права і переваги органів державної влади перед приватним партнером.

Інвестиції (фінансування).

Велика кількість варіантів фінансування у межах державно-приватного партнерства зумовлюється наявністю різних партнерів, різних інструментів і джерел фінансування (власний капітал приватного партнера, бюджетні кошти, державні позики, гранти, державні гарантії та інші інструменти державної підтримки, податкові преференції, субсидії та інші різні платежі з бюджету тощо), а також співвідношенням інструментів (боргових, пайових, гібридних). Але, за визначенням, прийнятим у сучасній західній економічній науці, до публічно-державного партнерства не належать: державні закупівлі, кредитування і субсидування державою приватних компаній, дотування підприємств, банківського і реального секторів (у тому числі дотування процентних ставок за комерційними кредитами), пільгове оподаткування, пільгові митні тарифи тощо. Водночас державні інвестиційні програми, що фінансуються не тільки з бюджету, а й з фондів приватного сектору, вважаються державно-приватним партнерством. Також до ДПП відносять підприємства, в акціонерному капіталі яких бере участь держава [2, с. 42].

Управління.

Чисельність організаційних моделей управління зумовлена наявністю різних способів передання окремих функцій і контрактних зобов'язань від державного до приватного партнера, а також переданням об'єктів у зовнішнє управління, залученням третіх організацій, тощо.

Дві системи триграм, що відповідають двом суб'єктам партнерства, складають гексаграми (рис. 2).

Фірма	лінія 1 (I_1)*	власник (не власник)
	лінія 2 (I_2)	фінансує (не фінансує)
	лінія 3 (I_3)	управляє (не управляє)
Держава	лінія 4 (I_4)	власник (не власник)
	лінія 5 (I_5)	фінансує (не фінансує)
	лінія 6 (I_6)	управляє (не управляє)

Рис. 2. Тлумачення гексаграмм

Складено авторами.

* Перша згори.

Матриця гексаграм, наведена у таблиці 1, демонструє всі можливі (64) варіації трьох чинників, які змінюються на двох рівнях. Нумерацію гексаграм залишено такою самою, як у “Китайській класичній книзі змін”, тільки замість суцільних і переривчастих ліній використано значення 1 та 0, які також відповідають поняттям “так” чи “ні”. Але існують варіанти, реалізація яких є неможливою: зокрема, гексаграми з четвертою переривчастою рисою ($I_4=0$) (для національних господарств, де власність на надра, як і в Україні, належить державі) – у рядках 2 матриці (гексаграми 10, 58, 38, 54, 61, 60, 41, 19), 4 (гексаграми 25, 17, 21, 51, 42, 3, 27, 24), 6 (гексаграми 6, 47, 64, 40, 59, 29, 4, 7) та 8 (гексаграми 12, 45, 35, 16, 20, 8, 23, 2); моделі номер 11, 36, 46 і 15 (оскільки суб'єкт підприємництва не має жодних ознак активності); номери 57, 48, 18, 46, 53, 39, 52 (за відсутності управління з обох сторін).

Гексаграми, позначені шифром ІНВ (номери 5 і 63), не є формами державно-приватного партнерства, а слугують для формалізації відносин з інвестування. Номери гексаграм-моделей, реалізація яких є можливою у вигляді ДПП, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Матриця гексаграм, які відповідають моделям публічно-приватного партнерства *

Номери гексаграм		Приватний сектор							
		1 1 1	0 1 1	1 0 1	0 0 1	1 1 0	0 1 0	1 0 0	0 0 0
Державний сектор	1 1 1	1 СП	43 Д	14 СП	34 Д	9 СП	5 ІНВ	26 СП	11
	0 1 1	10	58	38	54	61	60	41	19
	1 0 1	13 СП	49 Д	30 СП	55 Д	37 К	63 ІНВ	22 СП	36
	0 0 1	25	17	21	51	42	3	27	24
	1 1 0	44 СП	28 К	50 СП	32 Д	57	48	18	46
	0 1 0	6	47	64	40	59	29	4	7
	1 0 0	33 СП	31 К	56 СП	62 Ор	53	39	52	15
	0 0 0	12	45	35	16	20	8	23	2

* Складено авторами.

Примітка. Номери гексаграм-моделей виділено жирним шрифтом, а клітини таблиці – фоном. СП – спільне підприємство; Д – контракт на управління; К – концесія; Ор – оренда.

Більш детальні характеристики моделей наведено в таблиці 2.

Усі зазначені моделі відповідають ключовим принципам державно-приватного партнерства: досить тривалі строки дії угод про партнерство; фінансування проектів за рахунок приватних або спільних капіталів; реалізація партнерських відносин в умовах конкурентного середовища, коли за кожний контракт або кожну концесію відбувається конкурентна боротьба між кількома потенціальними

учасниками; специфічні форми розподілу відповідальності між партнерами (державна встановлює цілі проекту з позицій інтересів суспільства і визначає вартісні та якісні параметри, здійснює моніторинг за реалізацією проектів, а приватний партнер бере на себе оперативну діяльність на різних стадіях проекту); розподіл ризиків між учасниками угоди на основі відповідних домовленостей сторін [8].

Таблиця 2

Опис ДПП-моделей, реалізація яких є можливою в Україні *

Номер	Код	Назва	Варіанти втілення
1	111111	СП	Спільне підприємство, утворене, наприклад, шляхом формування суб'єктами з державного і приватного секторів єдиного акціонерного капіталу з розподілом управлінських функцій відповідно до майнових прав
43	011111	Д	Договір на участь приватного інвестора в управлінні державним підприємством, що залишається на державній дотації та в державному управлінні. Наприклад, енергетична корпорація, що інвестує кошти у розвиток підпорядкованої міністерству шахти
14	101111	СП	Спільне підприємство, яке утворене шляхом об'єднання цілісних майнових комплексів під власним управлінням і одержує бюджетні дотації
34	001111	Д	Державне підприємство, яке існує на державні кошти і підпорядковане галузевому міністерству, але перебуває під управлінням приватної структури, яка не є інвестором
9	110111	СП	Спільне підприємство у вигляді акціонерного товариства з часткою акцій приватного бізнесу, яка недостатня для його участі в управлінні
26	100111	СП	Спільне підприємство, що перебуває в державному управлінні і на державному утриманні, у складі, наприклад, державної шахти й переданої приватною стороною збагачувальної фабрики
13	111101	СП	Те саме, що і 14, але з фінансовими надходженнями не від держави, а від бізнес-структури
49	011101	Д	Те саме, що і 43, але без державної підтримки
30	101101	СП	Спільне підприємство, яке утворене шляхом об'єднання існуючих державних і приватних капіталів (без додаткових інвестицій) і перебуває під спільним управлінням сторін
55	001101	Д	Договір на участь приватної структури в управлінні державним майном. Наприклад, збутовий синдикат, що управляє виробничою та збутовою діяльністю підпорядкованого міністерству державного вуглевидобувного підприємства
37	110101	СП	Спільне підприємство з об'єднанням капіталів, яке фінансується приватною структурою і перебуває під державним управлінням
22	100101	СП	Те саме, що і 26, але без державного фінансування
44	111110	СП	Те саме, що і 1, але без участі держави в управлінні
28	011110	К	Концесія на володіння державним вуглевидобувним підприємством, наприклад, за формулою ROT, з одержанням державної підтримки
50	101110	СП	Те саме, що і 14, але без участі держави в управлінні

Закінчення таблиці

32	001110	Д	Передання в управління приватній структурі державного підприємства, що одержує державну підтримку
33	111100	СП	Те саме, що і 1, тільки без державного фінансування та управління
31	011100	К	Концесія на експлуатацію вуглевидобувного підприємства за формулою BOT або ROT
56	101100	СП	Те саме, що і 14, але без державного фінансування та управління
62	001100	Ор	Оренда приватною структурою цілісного майнового державного комплексу

* Складено авторами.

Повернемося до феномену КРШП. Корпоративна розробка шахтного поля за формальними ознаками дещо нагадує контракти на управління (моделі 43 і 49), але ніяк не СП і концесії. Середовище впровадження КРШП, як правило, не є конкурентним. Базові умови корпоративної розробки шахтного поля не передбачають будівництво нових цілісних майнових комплексів або передання наявних цілісних майнових комплексів у користування та управління. Суб'єкт підприємництва просто "підсаджується" на готове. Головною особливістю корпоративної розробки шахтного поля є інвестиційний розвиток недиверсифікованих фірм, а не шахти як цілісного майнового комплексу. Навіть великі бізнес-структури не жадають отримання не те що у власність, а просто в управління всієї шахти — вони "вживляють" у гірниче підприємство (в структуру шахти) свою SPE (Special Purpose Entity — фірму з розвитку конкретного проекту або певного виду бізнесу, зокрема, з очисних робіт). З двох суб'єктів вуглевидобування хоча б один (фірма) здійснює капітальні вкладення в устаткування. Але інвестиція де-факто є ендогенною, тобто це капітальне вкладення материнської корпорації у свою дочірню фірму, але в жодному разі не в шахту.

КРШП — не партнерство за "буквою", а форма, наповнена духом партнерства: 1) відповідно до ст. 18 Закону про ДПП *, державна підтримка може надаватися приватному партнеру шляхом постачання товарів (надання послуг, робіт), необхідних для його діяльності; 2) держава заінтересована у залученні інвестиційних ресурсів та сучасного менеджменту, підприємець заощаджує значні кошти завдяки тому, що не будує і не утримує власну шахту (за головним принципом державно-приватного партнерства щодо узгодження інтересів державного та приватного партнерів з метою отримання взаємної вигоди); 3) взаємовідносини мають бути довгостроковими; 4) наявне передання приватному сектору частини ризиків з вуглевидобування.

Як відомо, "Dura lex, sed lex" (пер. з лат. — закон суворий, але це закон; закон є закон), але й відмова від такого партнерства є порушенням закону (іншого — економічного): суспільство, згідно з оптимальністю за Парето, має отримувати максимально можливу корисність з усіх наявних технологій і ресурсів, якщо збільшення частки будь-якого учасника ринку не тягне за собою погіршення становища інших.

* Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.

Вирішенням проблеми “примирення” КРШП і ДПП може стати звернення до форми індустріальних парків * (парк у перекладі з латинської – огорожена ділянка). Індустріальним його роблять інфраструктура і бажання заробити на нерухомості. Першим промисловим парком прийнято вважати “Trafford Park”, розбитий більше ста років тому на березі Манчестерського морського каналу. Інвестор викупив землю, проклав транспортні та інженерні магістралі, побудував складські приміщення та виробничі цехи, які став здавати в оренду, а після і продавати підприємцям. Ця схема практично без змін дійшла до наших днів: керований єдиним оператором (управляючою компанією) комплекс об’єктів нерухомості (земля, приміщення, споруди), забезпечений енергетичною, інженерною, транспортною інфраструктурою і можливостями легального ведення бізнесу.

Корпоративну розробку шахтного поля на шахті “Красноармійська-Західна № 1” можна сприймати як неформальний індустріальний парк підземного закладення. Звернення до форми індустріального парку для власників підприємства, тієї ж шахти, може бути зумовлене намірами заробити на нерухомості та вирішити інвестиційні проблеми, аж до диверсифікації діяльності.

Ідеальний індустріальний парк на базі вугільної шахти – це оболонкова керуюча компанія, яка є і власником бренду, і гарантом економічних інтересів власників індустріального парку, і контролером належного виконання правил безпечного ведення робіт і захисту навколишнього природного середовища. А робоче тіло – згадані вище SPE – компанії спеціального призначення, фірми – агенти потужних підприємницьких структур.

Саме приватна оболонкова керуюча компанія парку може оформити з державою договір концесії (оренди) на експлуатацію шахти, після чого укомплектувати виробничу структуру приватними, але вже “вторинними” компаніями-учасниками. Найбільш доцільними для таких варіантів є моделі-гексаграми: 31, 28 (за формулою ROT) і 62.

За своїм внутрішнім розпорядком парк є ринковим господарством, але, з огляду на шахтну специфіку, він має працювати як метакорпорація, тобто як економічні агенти (декілька), які у нагальні моменти здатні і змушені виступати як єдине ціле під керівництвом центру прийняття рішень. Центр може бути як юридичною особою, так і групою фізичних осіб (власників, топ-менеджерів), які використовують керуючу компанію парку як виконавчий орган.

Щоб досягти потрібного ефекту з розвитку державних шахт за схемою державно-приватного партнерства, необхідно виконати такі процедури:

– Міністерство енергетики та вугільної промисловості України або особи, які здатні виступити приватними партнерами, мають підготувати й подати на розгляд Міністерства економічного розвитку і торгівлі України пропозиції щодо укладання договору концесії за формою індустріального парку з техніко-економічним обґрунтуванням і аналізом ефективності здійснення проекту;

– Міністерство економічного розвитку і торгівлі України має перевірити результати аналізу ефективності створення індустріального парку та виявити можливі ризики за проектом, урахувати соціально-економічні та екологічні наслідки концесії індустріального парку типу КРШП, зробивши порівняння основних показників за проектом експлуатації шахти із залученням приватного партнера та без проекту;

* Про індустріальні парки : Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 22. – Ст. 212.

– Міністерство економічного розвитку і торгівлі України на підставі виконаних досліджень має прийняти рішення про доцільність створення індустріального парку типу КРШП на базі шахти;

– Державна служба геології та надр України (за участю підприємств, установ, організацій і громадян, що мають намір здійснити проект КРШП на певній шахті) має провести аукціон з продажу спеціальних дозволів на користування ділянками надр;

– керуюча компанія індустріального парку під контролем Міністерства енергетики та вугільної промисловості України має укласти договори з власниками ліцензій на користування ділянками родовища щодо правил взаємодії та надання платних послуг. Визначення умов оплати технологічних послуг має здійснюватися за спеціальною методикою, єдиною для всіх учасників парку.

Висновки

Наведений порядок можна вважати алгоритмом легітимізації корпоративної розробки шахтного поля як державно-приватного партнерства, що надає йому повного переліку правочинностей як за законом про партнерства, так і за законом про індустріальні парки. Крім того, можливості опортуністичної поведінки партнерів будуть зняті, зокрема з державного сектору. Таким чином, із застосуванням гексаграм, що містять ознаки "власність – фінансування – управління", виконано класифікацію варіантів державно-приватного партнерства у сфері шахтного видобування вугілля. Доведено, що корпоративна розробка шахтного поля, яка, згідно з виконаними ІЕП НАН України дослідженнями, є найактуальнішою у плані розвитку шахт державного сектору, не є формою державно-приватного партнерства, але може бути реалізована як така через створення індустріального парку на основі концесійної угоди між Міненерговугілля України та приватною керуючою компанією індустріального парку.

Список використаної літератури

1. *Gerrard M.B.* What Are Public-Private Partnerships, and How Do They Differ from Privatizations? // *Finance & Development*. – 2001. – Vol. 38. – № 3. – P. 441–451 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2001/09/gerrard.htm>.

2. *Варнавский В.* Государственно-частное партнерство: некоторые вопросы теории и практики // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2011. – № 9. – С. 41–50.

3. *Mathu K.* The Need for Public-Private Partnership Model in the South African Coal-Mining Industry // *Mediterranean Journal of Social Sciences MCSER Publishing* 2014. – March. – Vol. 5. – № 4. – P. 224–235 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mcser.org/journal/index.php/mjss/article/view/2210/2196>.

4. *Череватський Д.Ю., Фокіна І.В.* Про можливість віднесення спільної розробки вугільних родовищ до державно-приватного партнерства // *Уголь України*. – 2016. – № 4-5. – С. 19–22.

5. *Залознова Ю.С., Петрова І.П.* Щодо корпоративної розробки шахтного поля як форми державно-приватного партнерства // *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. – 2017. – Вип. 7. – С. 30–34 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://easterneurope-ebm.in.ua/journal/7_2017/07.pdf.

6. Филатов Ю.В., Наумов Ю.А., Лещинский А.А., Череватский Д.Ю. Опыт корпоративной разработки шахтного поля // Уголь Украины. – 2000. – № 11. – С. 25–28.
7. Амоша А.И., Залознова Ю.С., Череватский Д.Ю. Угольная промышленность и гибридная экономика : моногр. – К. : Институт экономики промышленности НАН Украины, 2017. – 196 с.
8. Дерябина М. Государственно-частное партнерство: теория и практика // Вопросы экономики. – 2008. – № 8. – С. 61–77.
9. Череватский Д.Ю. Институты партнерства в триграммах “Собственность–Инвестиции–Производство” / Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. – Спец. вип. : Проблеми сучасної економіки та інституціональна теорія. – К. : КНЕУ, 2010. – С. 136–147.
10. Шуцкий Ю.К. Китайская классическая книга перемен. Ицзин. – М. : Русское книгоиздательское товарищество, 1993. – 382 с.
11. Таращук Л.І., Петрова І.П. Узагальнення практики використання форм державно-приватного партнерства // Вісник економічної науки України. – 2015. – № 2 (29). – С. 97–103.

References

1. Gerrard M.B. What are public-private partnerships, and how do they differ from privatizations? *Finance & Development*, 2001, Vol. 38, No. 3, pp. 441–451, available at: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2001/09/gerrard.htm>.
2. Varnavskii V. *Gosudarstvenno-chastnoe partnerstvo: nekotorye voprosy teorii i praktiki* [Public-private partnership: some issues of theory and practice]. *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya – World Economy and International Relations*, 2011, No. 9, pp. 41–50 [in Russian].
3. Mathu K. The need for public-private partnership model in the South African coal-mining industry. *Mediterranean Journal of Social Sciences MCSE Publishing*, 2014, March, Vol. 5, No. 4, pp. 224–235, available at: <http://www.mcser.org/journal/index.php/mjss/article/view/2210/2196>.
4. Cherevatskiy D.Yu., Fokina I.V. *Pro mozhlivist' vidnesennya spil'noi rozrobky vuhil'nykh rodovyshch do derzhavno-pryvatnoho partnerstva* [On the possibility of attributing the joint development of coal deposits to public-private partnership]. *Ugol' Ukrainy – Coal of Ukraine*, 2016, No. 4-5, pp. 19–22 [in Ukrainian].
5. Zaloznova Yu.S., Petrova I.P. *Shchodo korporatyvnoi rozrobky shakhtnoho polya yak formy derzhavno-pryvatnoho partnerstva* [Corporate development of the mine field as a form of public-private partnership]. *Skhidna Evropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya – Eastern Europe: economics, business and management*, 2017, Iss. 7, pp. 30–34, available at: http://easterneurope-ebm.in.ua/journal/7_2017/07.pdf [in Ukrainian].
6. Filatov Yu.V., Naumov Yu.A., Leshchinskii A.A., Cherevatskii D.Yu. *Opyt korporativnoi razrabotki shakhtnogo polya* [Experience in corporate development of the mine field]. *Ugol' Ukrainy – Coal of Ukraine*, 2000, No. 11, pp. 25–28 [in Russian].
7. Amosha A.I., Zaloznova Yu.S., Cherevatskii D.Yu. *Ugol'naya Promyshlennost' i Gibridnaya Ekonomika* [Coal Industry and Hybrid Economy]. Kyiv, Institute of Industrial Economics of the NAS of Ukraine, 2017 [in Russian].
8. Deryabina M. *Gosudarstvenno-chastnoe partnerstvo: teoriya i praktika* [Public-private partnership: theory and practice]. *Voprosy Ekonomiki – Issues of economy*, 2008, No. 8, pp. 61–77 [in Russian].

9. Cherevatskii D.Yu. *Instituty Partnerstva v Trigrammakh "Sobstvennost'—Investitsii—Proizvodstvo"*, v: *Formuvannya Rynkovoї Ekonomiky. Spets. vyp. : Problemy Suchasnoi Ekonomiky ta Instytutsional'na Teoriya* [Institutions of Partnership in Trigrams "Ownership-Investments-Production", in: Formation of a Market Economy. Special edition: Problems of Modern Economy and Institutional Theory]. Kyiv, KNEU, 2010, pp. 136–147 [in Russian].

10. Shutskii Yu.K. *Kitaiskaya Klassicheskaya Kniga Peremen. Itszin* [Chinese Classical Book of Changes. Yi Jing]. Moscow, Russian book publishing partnership, 1993 [in Russian].

11. Tarash L.I., Petrova I.P. *Uzahal'ennyya praktyky vykorystannya form derzhavno-pryvatnoho partnerstva* [Generalization of practice of the use of forms of public-private partnership]. *Visnyk Ekonomichnoi Nauky Ukrainy – Ukrainian Economic Science Herald*, 2015, No. 2 (29), pp. 97–103 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11 липня 2017 р.
